

יום ליום

האיגוד הארצי של אורחים

בס"ד | גיליון 1571 | כ"ז בניסן תשע"ח | 12.4.18 | מחיר: 12.00 ש"ח | בחו"ל: ניו-יורק \$ 5.00 | אירופה: € 3.80 | לונדון: £ 2.80 | טל' מערכת: 03-9235216, פקס: 03-9235218

יום הזיכרון לשואה ולגבורה

הזיכרון

צפורה פיבלוביץ

צעקתי: "אמא, תביאי לסבא מים", אך ראיתי שראשו נשמט. סבא נפטר בעמידה, ברכבת הבהמות בדרך לאשוויץ. יהי זכר צדיק לברכה. כמה בכיתי, זעקתי לריבון העולמים, איך נלקח מאתנו הצדיק שלנו. כך נסענו שני ימים, בעמידה, בדחיסות ובבכי גוראי. לפתע החלה הרכבת להאט ונעצרה. אנחנו הידקנו את אחיזת ידינו, לא ידענו לאן נגיע, אבל לא בעזוב אחת את השנייה.
(עמוד 13)

השגחה פרטית

הרה"ג סיני אדלר

הגענו לצ'כיה, פניתי לאחד המקומיים, 'אני רוצה לברוח מכאן, אמרתי לו, 'אני זקוק לעזרתך'. הוא שמע את מבוקשי, הורה לי להמתין קצת והלך ככל הנראה להתייעץ עם אשתו, אלא שאז הוא חזר עם תשובה שלילית.
(עמוד 13)

יזכור

ערב יום הזיכרון לשואה יצא יום ליום להתחקות אחר המספר המדויק של היהודים שנספו בשואה • התייעוד הנאצי, הרישומים ב'יד ושם', המסמכים שנשרפו, קברי האחים, מסעות המוות ומחקרו של הכומר • עמ' 8-9

הוא היה רק בן שבע וחצי כשהנאצים העיראקים רדפו אחריו וביקשו ליטול את חייו, שניצלו רק בדרך נס, וכיום הוא מנהל מאבק עיקש המבקש להכיר בו ובשכמותו כניצולי שואה • ראיון מצמרר ורווי זיכרונות עם יעקב זכאי, ניצול פרעות 'הפרהוד' - ליל הבדולח של יהודי עיראק • עמ' 10-11

הוא סחף המונים, הוציא אלפים לרחובות ושילהב את כולם באנטישמיות, עד שביום אחד הכול השתנה • סיפורו של צ'ונאד סגדי, חבר פרלמנט הונגרי אנטישמי, שגילה את יהדותו • עמוד 12

תיעוד שלא נגמר

הניצול

ניצוצי באפילה

כולם נקבצו

למעלה מחמישה עשר אלף איש במעמד האדיר של הקבלת פני רבו שע"י תנועת אל המעיין ■ רבן של ישראל מרן הגר"ש כהן במעמד: "כל הקהל הקדוש הזה הוא בזכות מפעליו של מרן הרב עובדיה זצ"ל" ■ עמודים 6-7

מנסים להתגבר

לאחר שרואנדה ביטלה את ההסכם עם ישראל הודיע ראש הממשלה נתניהו יחד עם השר דרעי על הסכם חדש שעורר את זעם הימין, והם נאלצו להתקפל • בסביבת ראש הממשלה הודיעו על קידום 'פסקת ההתגברות' שתעקוף את בית המשפט העליון, בניסיון לאגף את בנט מימין • בקואליציה חוששים: "נתניהו מעוניין בהקדמת הבחירות"
/ עמ' 2-3

שבת שלום!

ר"ת	יציאה	כניסה	
20:14	19:45	18:41	ירושלים
20:12	19:47	18:46	תל-אביב
20:13	19:47	18:38	חיפה
20:14	19:47	18:48	באר שבע

ב-ים לנוהגים 40 דק' 18:21

פרשת תזריע - מצורע

מוניציפלי

עיר בזוכית מגדלת: **רכסים - הטוענים לכתר:** הסיכויים, הדילים, הרבנים המשפיעים והאפשרויות | **יבנה:** יו"ר 'בני תורה' ירוץ מטעם 'יחד', גורמים בעיר יוזמים את הרצת השר לשעבר מאיר שיטרית לראשות העיר - **פרסום ראשון** | **ירושלים:** מנכ"ל משרד הבריאות מצטרף למרוץ | **אבן יהודה:** נציג ש"ס בבחירות הקודמות ישולב ברשימתו של ראש המועצה כנציג הציבור הדתי ביישוב - **חשיבה** | 18-19

הוא היה רק בן שבע וחצי כשהנאצים העיראקים רדפו אחריו וביקשו ליטול את חייו שניצלו רק בדרך נס, וכיום הוא מנהל מאבק עיקש המבקש להכיר בו ובשכמותו כניצולי שואה • רגע לפני יום הזיכרון לשואה התיישב 'יום ליום' לראיון מצמרר ורחוי זיכרונות עם יעקב זכאי, ניצול פרעות 'הפרהוד' - ליל הבדולח של יהודי עיראק • ראיון

היהודים כאות לכך שניתן לבזוז ולשדוד אותן ואף להרוג את יושביהן. ראיתי גם איך הם פורצים למספר חנויות, שודדים ולוקחים מכל הבא ליד. אבל לא רק לחנויות הם פרצו, אלא גם לבתים".

הקשר של השלטון הנאצי לטבח האכזרי

כשמשוחחים עם יעקב ומנסים לדלות ממנו את שאירע באותם הימים, אי אפשר שלא לדבר על הקשר של אותם הפורעים עם הנאצים. "בהסתמך על הממצאים ההיסטוריים, שהוגשו גם בעתירה הקולקטיבית של רבים מילידי עיראק שעברו את הפרעות, ברור לנו מעל לכל צל של ספק שהיה לגרמנים יד בדבר", אומר יעקב ל'יום ליום'.

"באותה תקופה היה נציג גרמני בכיר שביקר בעיראק תכופות, קראו לו גרובה (או בשמו המלא ד"ר פריץ קונרד פרדיננד גרובה - דיפלומט גרמני בכיר שהיה בשליחות גרמניה הנאצית למזרח התיכון י.א). גם שלטונו של ראש ממשלת עיראק באותם ימים, רשיד עאלי אל-כילאני, היה ידוע כשלטון פרו-נאצי.

"כל מי שלומד היסטוריה יודע שראש הממשלה שיתף פעולה עם המופתי הירושלמי - חאג' אמין אל-חוסייני, שהיה ידוע בקשריו הענפים עם הנאצים; המופתי הקים יחידת מתנדבים מוסלמים שחברה לזרוע הצבאית של האס. אס. ולחמה לצד הוורמאכט, והיה שותף בעצמו לפרעות על היישוב היהודי בארץ ישראל. המופתי ורה"מ העיראקי היו גם אחראים להפצת כרוזים עטורי צלב קרס ברחבי עיראק באביב 1941, הקוראים לברית עם השלטון הגרמני.

"חוגי הימין הקיצוני בעיראק שעליהם נמנה ראש הממשלה, ערכו כנגד היהודים הפגנות שהסתיימו בפרעות. יהודים נכלאו על כי סייעו לשלטון הבריטי שלחם בצבא הנאצי.

"שלטונו של רשיד עאלי אמנם הגיע לסיומו בטרם התחולל פוגרום הפרהוד. הוא כבר הספיק לברוח לאיראן יחד עם חברו המופתי מאימת כוחות הצבא הבריטי שפלשו לעיראק מארץ ישראל דרך נמל בצרה. אבל הטבח האכזרי התרחש ממש בסמיכות (כחודש אחרי שברח י.א.); וללא ספק, כתוצאה ישירה מההסתה שהשליט ברחוב העיראקי באותם ימים. יהודים הרי חיו שנים רבות קודם לכן בשלום עם שכניהם

באותם ימים. הוא נולד בעיר בגדאד רבתי ב-1933 - בדיוק בשנה שבה אדולף היטלר ימ"ש מושבע לקנצלר גרמניה - וניחן בחוש זיכרון פנומנאלי יוצא דופן.

"הייתי ילד בן שבע וחצי", הוא פותח את סיפורו באוזני כותב השורות, "היה זה יום רגיל לגמרי. שעת אחר הצהריים - בעיצומו של חג השבועות ה'תש"א (2 ביוני 1941 למניינם). שיחקתי בחוץ בחצר ביתי יחד עם קבוצת חברים בני גילי, כאשר לפתע הגיעו משום מקום קומץ של מרצחים מוסלמים ברברים. הם הגיעו עם חרבות שלופות בידיהם והתקרכו לכיווננו, כאשר כל הדרך הם צועקים בקולי-קולות כמו חיות: 'אֲדִבְּחָ אֶל יְהוּדָה, אֲדִבְּחָ אֶל יְהוּדָה'.

"לא היה לנו מה לעשות, רק לצעוק! היינו בטראומה. לא ידענו לאן לרוץ. ההורים שלי לא היו בבית באותו זמן. גם לא אחי הגדול. לא ידעתי איפה הם היו. שיערתי שהם התחבאו ונכנסו באיזה בית. צעקתי בכל כוחי".

למזל, ההסתה הזעם ותאוות הרצח לא היו מנת חלקם של כלל המוסלמים. "למזלי דווקא שכניי המוסלמים שמעו את הצעקות והקריאות שלנו לעזרה", הוא מספר, "כשהשכן זיהה את הקול שלי מתוך ביתו, הוא לא היסס ומיהר לרדת ולהציל אותי.

"הם הגיעו מבעד לקיר שמפריד בין הבתים וחדרו לתוך הבית שלי, משם יצאו החוצה והפתיעו את הפורעים עם נשק חם שהיה לאחד מבני המשפחה ששירת כקצין במשטרה. לאחר מכן לקחו אותנו אליהם הביתה. היינו אצלם יומיים. הם הביאו לנו דברי מאכל. מובן שנמנעתי מאכילת בשר מטעמי כשרות. הם פרסו לנו שמיכות ודאגו לכל מחסורנו.

"הפורעים, שלא הגיעו עם נשק חם, נבהלו למראה הנשק השלוף וברחו כל עוד נפשם בם. ועל כך אני וחבריי חבים לו את חייו עד היום. ממש חסיד אומות העולם".

ליעקב לא הייתה היכרות קודמת מיוחדת עם אותם שכנים: "גרנו בכלל בשתי כניסות נפרדות והיה צריך לעשות סיבוב שלם כדי להגיע אליהם, כך שלא יצא לנו להיפגש כל-כך. אבל מבפנים רק קיר אחד מפריד בין מבנה הבית שלנו לבית שלהם. הצעקות שלנו הן שעוררו אותם לפעולה".

אני שואל את יעקב אם הזדמן לו להכיר אנשים שנרצחו או נפגעו בטבח האכזרי. "לא הכרתי באופן אישי מישהו שנהרג; אבל ראיתי בעיניי איך הם מסמנים באיקס את החנויות של

יוסי אסולין

"זה לא לשיחת טלפון. תבוא אליי מחר, נשב לשיחת 'אחד על אחד' עם כוס קפה, ואספר לך הכול". כך נשמע מבעד לאפרסת קולו של יעקב זכאי, תושב העיר חולון, יהודי בעל לב חם וכבר לא צעיר לימים.

"רק בבקשה, תגיד לי מראש מתי אתה מתכוון להגיע. יש לי מענק של 200 ₪ שקיבלתי מעמותה לכבוד החג, ומחר זה היום האחרון שאוכל לנצל אותו. עליי לתאם שעה עם המטפלת שתסייע לי במלאכת הקניות..."

את סיפור חייו המצמרר של יעקב זכאי, יליד העיר בגדאד שבעיראק, שבילדותו חווה את פרעות "הפרהוד" האימות (להלן), וחי כיום בעוני מחפיר ובדלות איומה שלא מביישים אף את יושבי העניים של רובע ברונקס בניו-יורק, אנו מגוללים כאן לקראת יום השואה, בראיון מיוחד שקיימנו אתו בביתו, לבקשתו.

♦ ♦ ♦

אחד השמות הנפוצים שמבטאים את זוועות מלחמת העולם השנייה הוא "שואת יהודי אירופה". יש בשם הזה כדי ללמד אותנו על הסיפור שלא סופר - בין בשוגג ובין בזדון - שואת יוצאי עדות המזרח וצפון אפריקה: עיראק, אלג'יריה, תוניסיה, מרוקו ולוב.

ציפורניהם של המרצחים הנאצים ימ"ש לא פסחו גם על מדינת עיראק. האירוע ההיסטורי הידוע ביותר בהקשר של יהודי עיראק בזמן שקדם למלחמת העולם השנייה הוא פרעות ה"פרהוד" (=ביזה י.א); או בעברית "ליל הבדולח של יהודי עיראק".

פרעות "הפרהוד", שהתפתחו בחסות התעמולה הנאצית, התרחשו בחג השבועות תש"א, לפני כמעט 77 שנה (2-1 ביוני 1941, למניינם). לפי נתוני "יד ושם", במהלך פרעות אלו נרצחו לפחות 179 יהודים, בהם נשים וילדים (ויש המשערים מספר גבוה יותר של כ-600), נפצעו יותר מ-2,000, ונבזזו כ-50,000; בתי כנסת נפגעו, ספרי תורה חוללו ובתים רבים עלו באש.

ערב יום הזיכרון לשואה, כפי שקבעו קברניטי המדינה החילוניים, יום שבו הרגישות הישראלית גבוהה עד למאור, ישבנו לשחזר את רגעי האימה עם אוד מוצל מאש, יעקב זכאי, ששרד בעצמו את פרעות ה"פרהוד", ובזיכרונו החד והצלול יודע לספר לנו בפרוטרוט את ה"חוויות" הטראומטיות שעבר

"ראיתי במו עיניי את המרצחים המוסלמים עם חרבות שלופות באים לכיווני"

אתו.

- איך זה לחיות לבד? אני שואל, ויעקב משיב "מה אני אגיד לך", הוא נאנח, "קשה לעכל. קשה. לחיות לבד, זה לא כל כך נוח לעמוד במטבח ולהכין אוכל. לפעמים בבוקר אומרת לי המטפלת: 'מה אני אבשל לך?' ואני אומר לה: 'אל תהיי נודניקית. אני לא רוצה לאכול כלום'. בבוקר אני שותה קפה, טועם חתיכת עוגה. אחר הצהריים מחמם לי אוכל וזהו. אין לי תיאבון כל כך".

אם חשבתם שיעקב הוא אחד מאלו המחפשים במה כדי לספר את סיפורם האישי, אז טעיתם. לכל אורך הריאיון יעקב שואל אותי: "מה יצא לי מפרסום הכתבה? אני לא מחפש פרסום, אני מוכן שהריאיון יתפרסם רק אם אתה מבטיח לי שזה יעלה את המודעות אצל הקוראים הן ביחס לעולי עיראק שסבלו מפרעות 'הפרהוד' בחסות השלטון הנאצי, והן ביחס למצב הקשישים בישראל שסובלים מחרפת רעב ואין איש שם לב על כך".

רגע לפני שאנו נפרדים, אחרי שעות ארוכות של שיחה עם יעקב, שעות שבהן ישבנו מרותקים והתוודענו אל הפחד של אותם הימים ואל הכאב שבימים אלה, יעקב מנצל את ההזדמנות ומבקש לשגר מסר לשר האוצר משה כחלון: "תפעל להעלאת קצבת הזקנה. אחרי שדאגתם לנכים, עכשיו הגיע התור שלנו".

הבטחנו להעביר את המסר. מקווים שאכן נהיה שליחים נאמנים.

מבחינה רגשית. זה הפך אותי לבן אדם תקיף והייתי מגיב לפעמים לאנשים בעצבים, מעבר לנורמה המצופה".

למרות הטראומה שעבר זכאי, רק בשנת 2015, שבעים וארבע שנים לאחר המאורע, הוא הגיש תביעת פיצויים. "נכון, המדינה קיבלה את התביעה באופן חלקי והחל מ-2017 אני מקבל מהמדינה קצבה שנתית על עצם השתתפותי בפרעות. אבל אינני מקבל רטרואקטיבית. מה גם שלצערי הרב המדינה עדיין לא מכירה מספיק בחלקם של הנאצים בפרעות בעיראק, אף שיש הוכחות ברורות ומוסמכות לכך, ולכן אינני מקבל מענק חודשי כשאר ניצולי השואה", הוא אומר ומתחנן בסך הכול לחיות נורמלי.

בעוד ישראל מתמהמהת, דווקא ממשלת עיראק הקימה ועדת חקירה לבחינת אירועי הטבח ההמוני, וזו הסיקה שההסתה והתעמולה הנאצית ששודרה בערבית בתחנת השידור הגרמנית "רדיו ברלין" למיליוני מאזינים, הייתה אחת הסיבות העיקריות לפרעות האיומות, דברים אלה ועוד מופיעים בחוות דעת מקצועית שהגיש ד"ר אדי כהן, שחקר את אופי התעמולה הגרמנית בעיראק ובמדינות ערב בכלל.

"אנו מקווים שבית המשפט העליון יפסוק לנו פיצויים בדמות קצבה חודשית כפי שמגיע לנו בדין", מפטיר יעקב, "אף שאני לא רואה הרבה סיכויים לכך".

כשרואים כיום את מצבו של יעקב - הילד בן השבע ששרד בחסדי שמים את הפרעות - קשה להישאר אדישים. יעקב חי בבדידות בדירה פשוטה של עמידר ובתנאים מינימאליים מאוד. אשתו הלכה לעולמה לפני שנים, וילדיו אינם בקשר

המוסלמים. הפוגרום לא צמח על קרקע ריקה. אחריותו של רשיד עלי ל'פרהוד' היא מכרעת ביותר".

כשכולי מרותק לסיפור הכואב, יעקב עוצר אותי כולו נסער: "מאות היהודים שנרצחו באכזריות בטבח 'הפרהוד' האכזרי נקברו בקבר אחים גדול כגודל החדר הזה", הוא אומר בעודו מצביע על סלון הבית, ונראה כי הוא חוזר ממש אל אותם הימים.

השלום חוזר לרחובות

בגדאד

ב-5 באפריל 1939, גאזי מלך עיראק מת בתאונת דרכים קשה לאחר שרכבו נתקע בעמוד. בנו - יורש העצר היה רק ילד בן ארבע ואמנם הומלך באופן רשמי, אך עד שידגל מונה אחי אמו - עבדול אל-אילה לעוצה, ושלט בפועל בממלכה. אל-אילה ניהל מדיניות פרו-בריטית. הוא קרא לגנרל האנגלי ג'ון גלאב פאשה, שהיה מפקד הלגיון הירדני, וזה הרגיע את הרוחות. קציני משטרה שלקחו חלק בפרהוד נתלו ברחובות העיר, והשקט חזר לרחובות בגדאד.

רק כעשור לאחר הפרעות עלו מרבית מיהודי בגדאד לישראל במבצע שכונה "מבצע עזרא ונחמיה". "הפרהוד" היה אחד הגורמים המכריעים שהביאו לעליית יהודי עיראק. גם משפחת זכאי עלתה לארץ ב-1951. יעקב היה בן 17.5 בעת שעלה לארץ וזמן לא רב אחרי שעלה התגייס לצה"ל.

"אגב", הוא אומר, "לאחרונה התגלגל לידי ריאיון של פרופסור עיראקי שנשאל על ידי התקשורת העיראקית למה המצב הכלכלי של עיראק כה גרוע אם יש לה אוצרות טבע אדירים של נפט וגז. הפרופסור ענה שמאז שהיהודים עזבו את המדינה ב-1951 קרסה הכלכלה ומאז לא התאוששה..."

משפחת זכאי עולה לארץ

הקודש

ההתאקלמות בארץ עבור עולה חדש שלא מכיר את השפה והתרבות, לא היתה פשוטה. מה גם שיעקב נחשף למראות אנטי-מסורתיים שאליהם לא נחשף מעולם בהיותו בעיראק. "מספר חודשים אחרי שעליתי לארץ, לקחו אותי למחנה אלנבי בירושלים, שם היה בסיס הטיروנות שלי. אחרי תקופת ההכשרה שלחו אותי לקיבוץ נאות מרדכי השוכן בגליל העליון. כיהודי מסורתי היה לי מאוד קשה שם. בחדר האוכל הגישו לאורחת הצהריים בשר דבר אחר... כמובן שסירבתי וציויתי לכל חבריי שלא יתקרבו לאוכל. מי שאכל החלטתי לא לדבר אתו. זה הגעיל אותי מאוד.

"במהלך השנים, בעקבות הטראומה שחוויתי, סבלתי מאוד

יבוא ידיד

הייתה זיקה למשטר הנאצי, שכן המשטר העיראקי היה פרו-גרמני. לדבריו, המדינה מעניקה קצבה שנתית ע"ס כ-3,900 ש"ח לכל מי שסבל מהפרעות; והחל מ-2010 מי שהגיש תביעה, קיבל קצבה שנתית (לא רטרואקטיבית). אולם אליה וקוץ בה: המדינה קפצה את ידיה והחליטה שלא להעניק מענקים חודשיים כפי שתבעו יוצאי העדה העיראקית.

"המדינה אמנם מכירה באסון 'הפרהוד' ואף משלמת לכל מי שהיה שותף לטראומה הזו קצבה שנתית. מצד שני, המדינה לא רואה בפרעות אלו חלק ממוראות השואה, ולכן הניצולים אינם מקבלים קצבה חודשית כשאר ניצולי השואה, ובימים אלה מתנהל בנושא מאבק מול משרד האוצר".

כדי להבין במעט את עומק המעורבות של המשטר הנאצי, ואת חלקו בעוול שנגרם לכלל יהודי עדות המזרח, אנו משוחחים עם עו"ד דוד ידיד. ידיד הוא עו"ד בינלאומי שקנה לו שם בתחום, ותביעותיהם של יותר מ-50% מכלל יוצאי מרוקו - בארץ ובעולם - שסבלו מהשלטונות ששיתפו פעולה עם הנאצים, עברו דרך משרדו.

ידיד ניהל תביעות ענק כנגד הממשל הגרמני, ומאמצי אף נשאו פרי. בשנת 2011 החליט הממשל הגרמני להכיר באופן חלקי בעוול שגרם ליהודי מרוקו, והעניק לכל יהודי שסבל מרדיפות הנאצים מענק חד-פעמי של כ-2,600 יורו (שווה ערך לכ-13,000 באותה תקופה).

ידיד אף היה שותף לתביעות נגד משרד האוצר על מענקים ליוצאי עיראק שסבלו מפרעות הפרהוד - להם